

สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมมนา BOT Symposium 2025:

Open data กับ การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย

คอร์รัปชันเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่กัดกร่อนประเทศไทย สร้างความเสียหายต่องบประมาณแผ่นดินมหาศาล และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน การเสวนาในงาน BOT Symposium 2025 ได้ฉายภาพให้เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูล (Open Data) เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ทรงพลังและปฏิบัติได้จริงในการสร้างความโปร่งใส ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการต่อสู้กับปัญหาคอร์รัปชัน

การสร้าง ความโปร่งใส: กุญแจดอกแรกที่ทำได้ทันทีและเห็นผลจริง

ท่ามกลางความซับซ้อนของปัญหาคอร์รัปชัน การสร้างความโปร่งใสถือเป็นแนวทางที่สามารถเริ่มต้นได้ทันที ทำได้ไม่ยาก และเห็นผลลัพธ์ได้จริง โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับว่าการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์กับการลดลงของปัญหาคอร์รัปชัน ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือโครงการความโปร่งใสในการก่อสร้างภาครัฐ (Infrastructure Transparency Initiative: CoST) ที่แสดงให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลโครงการก่อสร้างอย่างละเอียดสามารถช่วยลดต้นทุนในการก่อสร้างของภาครัฐเฉลี่ย 4-5% ต่อโครงการ ดังนั้น การลงทุนในการสร้างความโปร่งใสจึงไม่ใช่ต้นทุน แต่คือการสร้างผลตอบแทนที่คุ้มค่ากลับคืนสู่สังคมในรูปแบบของการประหยัดงบประมาณ

กลไกเปลี่ยนข้อมูลสู่การตรวจสอบ: สร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเปิดเผยข้อมูลจะไร้ความหมายหากไม่ถูกนำไปใช้ ดังนั้น การสร้างกลไกที่เปลี่ยนข้อมูลสู่การตรวจสอบ เสริมสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) และเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

- **จากประชาชนสู่ผู้ตรวจสอบ:** การเปิดเผยข้อมูลเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและคอยสอดส่องความผิดปกติของโครงการ
- **กลไกตรวจสอบเชิงรุก:** หนึ่งในนวัตกรรมการส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลอย่างซื่อตรงคุณธรรม (Integrity Pact) ที่มีผู้สังเกตการณ์อิสระ (Independent Observers - IOs) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามามตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ได้พิสูจน์แล้วว่าช่วยประหยัดงบประมาณ และยกระดับคุณภาพโครงการ
- **แพลตฟอร์ม ACT-AI ชี้นำความเสี่ยงการทุจริต:** แพลตฟอร์มฐานข้อมูลเปิดขนาดใหญ่ ACT-AI ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการรวบรวม วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความโปร่งใสและตรวจจับ "สัญญาณความเสี่ยง" (Risk Flags) ที่อาจนำไปสู่การทุจริตได้สะดวก

จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ: 3 ขั้นตอนสู่ความสำเร็จ

เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลนำไปสู่ผลลัพธ์ในการลดความเสี่ยงจากการทุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและขับเคลื่อนไปพร้อมกันใน 3 มิติสำคัญ

1) สามารถทำให้หน่วยงานเปิดเผยข้อมูล: ต้องมีกฎหมายหรือนโยบายระดับชาติที่กำหนดให้หน่วยงานรัฐ ต้องเปิดเผย 25 ชุดข้อมูลสำคัญ (เช่น ข้อมูลจัดซื้อจัดจ้าง, งบประมาณ, ทรัพย์สินนักการเมือง) ในรูปแบบ Machine-Readable และเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

2) ข้อมูลที่เปิดต้องใช้อย่างง่ายและใช้ได้: หน่วยงานต่าง ๆ ต้องสามารถเปิดเผยข้อมูลที่สามารถเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น เปิดในรายละเอียดที่มากพอ เปิดในรูปแบบที่นำไปเชื่อมและวิเคราะห์ต่อได้ และเข้าถึงได้ นอกจากนี้ ต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น การสร้าง API กลาง เพื่อให้การดึงข้อมูลเป็นไปโดยอัตโนมัติ ควบคู่ไปกับการขยายศักยภาพของบุคลากร เช่น การเพิ่มจำนวนผู้สังเกตการณ์อิสระ (IOs) ให้ครอบคลุมโครงการสำคัญมากขึ้น

3) ส่งเสริมให้มีคนใช้: ต้องสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยการเสริมสร้างศักยภาพของสื่อและภาคประชาสังคม ในการทำข่าวเชิงข้อมูล (Data Journalism) และสนับสนุนการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับประชาชน เช่น “ภาษีไปไหน” เพื่อให้การตรวจสอบเป็นเรื่องง่ายและเข้าถึงได้สำหรับทุกคน

บทสรุป: การต่อสู้กับคอร์รัปชันต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน Open Data คือเครื่องมือสำคัญที่สร้างเงื่อนไขให้ความร่วมมือนั้นเกิดขึ้นได้จริง โดยการเปลี่ยนความทึบแสงให้เป็นความโปร่งใส เปลี่ยนความเฉยเมยให้เป็นการมีส่วนร่วม และเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นการตรวจสอบที่มีพลัง ความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีข้อมูลเท่านั้น แต่อยู่ที่การสร้างวัฒนธรรมที่ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง